

Marknad och Politik

Marknad och Politik är onekligen något av ett standardverk när det undervisas i nationalekonomi på a-nivå i Sverige. Boken används ofta som komplement till de amerikanska läroböckerna, och ger ett svenskt perspektiv på flera viktiga områden. I sjätte upplagan har tre nya kapitel tillkommit. Dessa behandlar den svenska penningpolitiken (författat av Staffan Viotti), välfärdsstaten och entreprenörskapet (Magnus Henreksson) samt bostadspolitik (Mats Persson). Övriga kapitel har reviderats grundligt. Jag kommer först att göra några reflexioner kring varje kapitel för att sedan ge ett helhetsomdöme om boken.

Lennart Schöns inledningskapitel placerar svensk tillväxt och strukturomvandling i ett historiskt perspektiv. Det är intressant att se hur även 1990-talets realräntechock och bankkras nu läggs till historien. Schön lyckas särskilt bra med att beskriva den öppenhet som rådde

före första världskriget, vilket gör att dagens globalisering ter sig mindre främmande – snarare är det protektionismen som kan ses som en parentes. Kopplingen till dagens globaliseringsdebatt är uppenbar men görs inte explicit. Det är bra; Schön undviker att dra slutsatser som med fördel kan överlåtas åt läsaren – eller åt en engagerad föreläsare.

I nästa kapitel diskuterar Klas Eklund svensk ekonomisk tillväxt sedan 1970. Eklund backar upp sin empiri med mycket enkla teoretiska modeller; först den neoklassiska Solow-modellen, därefter en modell med endogen tillväxt. Det är lovvärt att Eklund nämner dispyten om huruvida Sverige verkligen har släpat efter jämförbara länder – han hänvisar till och med till ett av Walter Korpis inlägg i frågan. Lustigt nog avstår Eklund från att punktera Korpis argument på det sätt han övertygande gjort i andra sammanhang (däribland i *Ekonomisk De-*

BOKANMÄLAN

Bo Södersten och
Hans Tson Söderström
(red) SNS Förlag.
Sjätte upplagan, s 440.

batt 1992:7). Istället lämnas läsaren med ett ganska blygsamt vidhållande av att Sverige under perioden 1970–95 hade ”påtagliga tillväxtproblem.” Jag hade inte störtlöst det minsta om Eklund valt att hänvisa till något av sina egna inlägg i frågan.

När det så gäller frågan om varför tillväxten – både i Sverige och i andra länder – har mattas under 70- och 80-talet, hävdar Eklund att den dominerande synen pekar ut tre faktorer: 1. en ”historisk försämring av långsiktiga tillväxtförutsättningar (uppbyggnaden efter kriget, långsiktig teknisk utveckling)”, 2. ”Tilltagande ’åderförkalkning’ och allt stelare institutioner” samt 3. En misslyckad stabiliseringspolitik. Av dessa punkter känns det bara som om den tredje är konkret nog att övertyga en någorlunda kritisk läsare. Jag efterlyser därför fler konkreta exempel på vad som avses med åderförkalkning och stela institutioner.

I bokens tredje kapitel behandlar Hans Tson Söderström svensk stabiliseringspolitik. Här beskrivs den Keynesianska teorin för stabiliseringspolitik och de timingproblem som uppstår när aktiv konjunkturpolitik ska bedrivas. Därefter blir det Ricardiansk ekvivalens (som sägs ha testats empiriskt ”med viss framgång”), Phillipskurvan, rationella förväntningar och NAIRU – den naturliga arbetslöshetsnivå som är förenlig med icke-accelerande inflation. Genomgången är kort och koncis. Kydlands och Prescotts numera Nobelprisbelönda idé om tidsinkonsistens finns med, och illustreras med ett enkelt exempel: En regering skulle gärna vilja deklarerat att den aldrig kommer att förhandla med terrorister, men om ett gisslandrama ändå inträffar finns det såklart skäl att ”undantagsvis” frångå sin regel – vilket gör regeln mindre trovärdig från första början. Den uppenbara kopplingen till tureterna kring EU:s stabilitetspakt finns

tyvärr inte med – ännu ett givet tema för dem som kommer att undervisa på boken i framtiden.

Staffan Viottis kapitel om den svenska penningpolitiken följer härnäst. Här saknar jag lite mer vågade diskussioner om hur pengar och penningpolitik betraktas inom olika ekonomiska skolor. Inte heller någon diskussion om pengars eventuella neutralitet gentemot den reala ekonomin finns med. Kapitlet innehåller en diskussion om transmissionsmekanismer från styrräntor till marknadsräntor, och en djupdykning i Riksbankens förändringar av Repo-räntan 1999 till 2001. Penningpolitiken vid ett eventuellt EMU-medlemskap har förpassats till ett kort appendix som pekar på bland annat ECB:s brist på transparens.

Skattesystemet och dess funktion är rubriken på det femte kapitlet, författat av Erik Norrman. Kapitlet är heltäckande och Norrman lyckas bra med att kombinera teori och empiri, inte minst när det gäller de skattereformer som genomfördes kring 1980 och 1990. Skattekvoter för olika länder redovisas både brutto och korregerade för skattepliktiga transfereringar, vilket är bra och intressant. En liten invändning kan dock göras mot att Norrman återger kompenserade arbetsutbudselasticiteter för att prediktera vad som skulle hända vid en marginalsattesänkning. En alert läsare kan inse att resonemanget är korrekt endast om skattesänkningens inkomsteffekt helt neutraliseras. Om läsaren redan från början har lite svårt med begrepp som inkomsteffekt, substitutionseffekt och elasticitet, är risken stor att förvirringen ökar.

Effekten av välfärdsstaten på graden av risktagande i ekonomin diskuteras av Magnus Henrekson i bokens sjätte kapitel. Teoretiskt kan man mycket väl förvänta sig att välfärdsstatens skyddsnät gör människor mer benägna att ta risker. Henrekson påpekar dock att när

välståndsförmåner är knutna till människors anställning i hög grad innebär risktagande också risk att hamna utanför socialförsäkringssystemen. Jag kan se flera möjliga punkter i detta kapitel där en kritisk läsare skulle kunna haka till. Tesen om att välfärdsstaten hämmar entreprenörskapet styrks bland annat av statistik som visar att Sverige har lägst egenföretagande inom EU. Betyder det att entreprenörskap per definition inte förekommer inom offentlig sektor annat än när denna knopps av till exempelvis friskolor eller kooperativ? Och hur förklaras de svenska kulturframgångarna i film och populärmusik om välfärdsstaten har en kreativitetshämmande effekt? Jag säger inte att dessa invändningar är giltiga – men dylika läsarreaktioner kunde med fördel antyciperats och bemötts i texten

Bertil Holmlunds beskrivning av arbetsmarknaden följer härnäst. Den är faktaspäckad och intressant. Här överlappar Phillipskurvan och NAIRU med Söderströms kapitel, dock utan irriterande motsägelser. I likhet med Söderström använder Holmlund inhemsk arbetslöshetsstatistik snarare än den som standardiserats av OECD eller Eurostat. Det kan tyckas vara en detalj, men eftersom Sverige i mycket högre utsträckning än andra länder döljer arbetslöshet i åtgärder och projekt ger statistik över den öppna arbetslösheten en felaktig bild av nivån i jämförelse med andra länder.

Nästa kapitel behandlar den svenska finansmarknaden och är skrivet av Johan A. Lybeck. Det är konkret och verksamhetsnära, vilket tyvärr också innebär att det är tämligen späckat av fackuttryck och förkortningar. Kapitlet avslutas med att Lybeck siar om trender och finansmarknadernas utveckling. Greppet är annorlunda, men fungerar bra: Som läsare får man en känsla av att det trots allt går att säga något om framtiden. Jag hade gärna sett att övriga författare följt samma mall. Dessutom är jag minst sagt nyfiken på

om Lybeck får rätt i att nischbanker som Skandiabanken och ICA Bank kommer att försvinna inom fem år.

Mats Perssons kapitel om bostadspolitik är klatschigt skrivet, och innehåller en bra diskussion kring intressanta och kontroversiella frågor såsom marknadshyror och fastighetskatten. I båda fallen väljer Persson lustigt nog att gå i polemik med Dagens Nyheters ledarsida, som enligt Persson har påstått att folk inte hade råd att betala marknadshyror i Thatchers England. Poängen Persson vill göra är såklart att om marknadshyror blir höga är det just för att tillräckligt många inte bara har råd utan också vill betala mycket för sin bostad, medan reglerade hyror riskerar skapa antingen köer eller tomma bostäder. Av de nytillkomna kapitlen är det utan tvekan Perssons som känns mest angeläget.

Kapitlet om miljöpolitik av Lars Bergman är något av en besvikelse. Här kunde ha förts en intressant diskussion med utgångspunkt i tillväxtens betydelse, Malthus befolkningsteorier, frågan om hur naturresurser ska definieras och huruvida prismekanismen förhindrar att naturresurser tar slut. Inget av detta finns med. Istället får vi en föga överraskande analys av bland annat utsläppslicenser och grön skatteväxling. Diskussionen om ”gröna företag” och miljömedvetna konsumenter är dock mer intressant.

Karolina Ekholm har skrivit bokens näst sista kapitel, som berör Sverige i en globaliserad ekonomi. Här finns det man kan förvänta sig rörande komparativa fördelar och Heckscher-Ohlin-teorin. Här finns dock inte någon diskussion om inkomstskillnader i globaliseringens spår, varken inom eller mellan länder. Det är möjligen vid sidan om ämnet, men det är icke desto mindre en intressant fråga som kunde ha varit intressant att beröra. Bra är dock att Ekholm näm-

ner både att flera studier funnit ett samband mellan ekonomisk öppenhet och tillväxt, samt att ekonomer som Rodriguez och Rodrik riktat metodkritik mot dessa studier.

Boken avslutas med att Bo Södersten analyserar Sverige, EU och EMU. Här finns de sedvanliga historieskrivningarna om Europasamarbetets tillkomst och utveckling tills dags dato. Här finns också en gedigen beskrivning av Östutvidgningens konsekvenser, som lämnar mersmak. Diskussionen om fri arbetskraftsrörlighet, välfärdsstaten och vissa politikerns oro för s k ”social turism” har Södersten dock inte hunnit få med – eller möjligen valt bort.

Sammanfattningsvis: Boken är tjock, men informationsinnehållet lever lätt upp till sidantalet. Här finns förvånansvärt få överlappningar mellan kapitlen, och de som finns skapar repetition snarare än förvirring. Desto mer irriterande är att noterna är många och ligger efter varje kapitel snarare än längst ned på sidan. Vill man läsa Eklunds samtliga 63 noter blir det ett väldigt bläddrande.

Jag hade gärna sett att författarna hade vänt sig till en bredare krets av studenter inom andra samhällsvetenskapliga ämnen än nationalekonomi. Eftersom boken är nästan helt fri från ekvationer och nyttofunktioner hade det varit fullt möjligt. Det hade dock krävt texter som demonstrerar lite större medvetenhet om alternativa synsätt än de som nu föreligger. Min gissning är därför att exempelvis statsvetare och sociologer inte kommer att använda sig av boken i någon större utsträckning, vilket faktiskt är beklagligt.

Språkbruket i boken är med några undantag (framförallt Mats Perssons kapitel) lite väl akademiskt torrt. Boken kan ändå fungera utmärkt på grundkurs, men för att den ska komma till sin rätt krävs en föreläsare som kan tolka boken på ett personligt sätt och förmå studenterna att se vilka intressanta och stundom provocerande tankar som ryms mellan pärmarna.

Fil dr Andreas Bergh,
Lunds Universitet